

PRILOG PROUČAVANJU MERA ZA VINO U DUBROVNIKU U XIV VEKU

Duškanka Dinić-Knežević

Pitanje mera u srednjem veku je jedno od vrlo složenih, jer ne samo da su bile različite mere u pojedinim državama, nego je i svaki značajniji grad imao svoje mere, a istovremeno upotrebljavao i strane.

Mi ćemo se ovde pozabaviti samo pitanjem mera i posuda za vino i pokušati da iznesemo bar one najvažnije. O merama za vino pisao je još M. Rešetar,¹ ali pošto nije uzeo u obzir sve mere koje su upotrebljavane na području Dubrovnika, potrebno je osvrnuti se još jednom na to pitanje.

U Dubrovniku, gradu koji je prvenstveno živio od trgovine, o merama se vodila posebna briga. Sve mere sa kojima se merilo vino i ulje et »omnia pondera tam magna quam parva, cum quibus ponderantur...« držali su oficijali za mere u jednom dućanu i prema njima su se ravnale sve ostale mere u gradu.² Građani se po običaju nisu strogo držali ovih uzoraka, tako da je u gradu bilo dosta mera koje nisu odgovarale pravim, pa je opština 16. januara 1336. odredila da se svake godine biraju po tri plemića koji će paziti na mere. Istovremeno je bilo odlučeno da svi trgovci bilo kojom robom moraju svake godine svoje mere upoređivati sa opštinskim i overavati pečatom Sv. Vlaha. Veće mere (pondus grossum) trebalo je overavati sa jednim, a male (pondus suptile) sa dva pečata.³

Vino se u Dubrovniku merilo šupljim merama, koje su trgovci obično nosili sa sobom.⁴ U Dubrovniku je osnovna mera za vino bilo vedro, lat. quinquum, quingum, quincum, koji naziv, po mišljenju Rešetara, najverovatnije dolazi od latinskog quincunx »pet unača«.⁵ Bilo je velikih vedara (quinquum magnum) i malih (quinquum parvum). Postavlja se pitanje kad se upotrebljavalo jedno vedro, a kad drugo. Rešetar smatra da se veliko vedro upotrebljavalo u prodaji vina na veliko, a malo po krčmama.⁶ Ovo mišljenje se, međutim, ne može u potpunosti prihvatiti kad je u pitanju prodaja na veliko jer se u nekim ugovorima kod prodaje vina na veliko naglašava da

¹ M. Rešetar, Dubrovačka numizmatika I, Sremski Karlovci 1924, 94—98.

² Monumenta Ragusina (Mon. Rag.) II, Zagreb 1882, 361.

³ V. Bogišić — C. Jireček, Liber statutorum civitatis Ragusii compositus anno 1272, MHJSM IX, Zagreb 1904, lib. VIII, cap. LXXVI, 213—214.

⁴ 30. VI 1365. Antonius Foscho de Clovia prodaje Marinu Budačiću vascellos L vini albi turbiani vel circa ad racionem gr. XI pro qualibet mensura, quam mensuram portabit famulus dicti Marini cum ipso Antonio (Div. canc, Državni arhiv Dubrovnik, XX, 31).

⁵ Rešetar, n. dj. I, 94.

⁶ Isto.

će se meriti cum mensura grossa,⁷ dok se u drugima to ne čini.⁸ A bilo je slučajeva da je velika mera upotrebljavana i kad se radilo o malim količinama vina.⁹

O kupoprodaji vina u Dubrovniku sačuvano je za XIV vek dosta podataka, ali se srazmerno retko naglašava kad će se upotrebiti velika mera, a kad mala. Upravo, ni u jednom ugovoru kojim građani prodaju svoje vino buduće berbe, ne naglašava se kakvom će se merom to vino meriti, mada se količina redovno navodi u vedrima.¹⁰ Isti je slučaj i kad vino buduće berbe prodaju strancima.¹¹

Pošto je samo u ponekim slučajevima naglašeno da će se vino meriti velikom merom, proizlazi da je u svim ostalim slučajevima upotrebljavana mala mera. Ako pođemo od toga, onda možemo zaključiti da je mala mera bila u mnogo većoj upotrebi od velike i da je opština skoro redovno upotrebljava, bilo da vrši popis vina u gradu,¹² nabavlja ga sa strane¹³ ili ga šalje na poklon.¹⁴

Mala mera je zatim, kako je već Rešetar uočio, redovno upotrebljavana po krčmama. To se jasno vidi iz zapisa činovnika koji su 8 marta 1386. proveravali i utvrđivali mere za vino. Ovom prilikom je zabeležena veličina velikog i malog vedra, tako da se vidi razlika među njima. Upravo, polovina velikog vedra je sadržavala 33 libre i 6 unča, a polovina malog vedra quinque piccolo da tauerna abatudo del quinqu grande la octava »parte per la doana del vino«, tj. 29 libre, 3 unče i 4,5 aksađa.¹⁵ Da se ova razlika između velikog i malog vedra poklapala sa carinom za vino, vidi se i iz ugovora od 18. februara 1387. kojim Đive Menčetić prodaje Petru Siranu iz Brindizija, stanov-

⁷ U ugovoru kojim 17. oktobra 1374. Đivo Sorento prodaje Nikoli Sorkočeviću i Đivu Buniću 12 posuda vina koje se nalazilo u Stonu napominje se da ga prodaje po ceni od 7 groša za quinqu magnum de Ragusio. (Div. canc. XV, 39).

⁸ Iste godine jula meseca Dubrovčanin Ilija obavezuje se opštini da na svoj trošak i rizik doveze u grad u toku jula quinquos mille vini boni de partibus Oltranti (Div. canc. XV, 3).

⁹ Opština je 2. septembra 1378. odredila da svi oni koji imaju delove u Stonu i na Pelješcu daju po 5 vedara dobroga vina za strance koji dolaze ad nostrum subsidium Stagni. Vino je moralo biti mereno cum mensura grossa (Mon. Rag. IV, 186—187).

¹⁰ 9. VII 1334. Ilija Rusić iz Rijeke Dubrovačke prodaje Tomi Držiću sve vino koje bude imao u vinogradu na Lokrumu i u Dubrovačkoj Rijeci po ceni od 3 vedra za 1 perper (Div. canc. X, 185 i 193; XII, 337; XXII, 14).

¹¹ 12. VII 1336. Junius Baraninus prodaje Nicolecto Quirino de Veneciis quinqu XL vini po ceni od 4 qu. za 1 perper, a 27. VII Marin Getaldić istom Nikoli 30 vedara vina koje bude imao u vinogradu na Pelješcu po ceni koja bude u vreme berbe. (Div. canc. XII, 234, 248' i XXX, 161').

¹² 28. IX 1356. Veliko veće ovlašćuje kneza i Malo veće da izaberu tri plemića koji će per omnes canpanas Ragusii da popišu sve vino quod habet unusquisque et quantitatem quingorum, que scribatur in uno quaterno, et hec facere teneantur et debeant omni mense (Mon. Rag. II, 163).

¹³ 30. VII 1366. U Vel. veću secunda pars est de non conducendo nisi illa quinqu (900) IXC vini de quibus habeat libertas (Mon. Rag. IV, 49).

¹⁴ 27. II 1332. u Vel. veću je usvojeno quod domino episcopo farensi donetur de avere comunis duos castratos et unum quinquam boni vini (Mon. Rag. V, 340).

¹⁵ Rešetar, n. d. I, 95.

niku Drača, 400 vedara vina i naglašava da će carinu za vino platiti samo ako Petar bude uzeo vino ad mensuram magnam. U suprotnom carinu će morati da plati sam Petar.¹⁶

Izgleda da se dubrovačko vedro razlikovalo od vedara pojedinih otoka koji su ulazili u sastav Dubrovnika. Zato se verovatno u ugovoru od 7 februara 1342, kojim Ivan Aurese prodaje Jurju sa Lastova sve vino koje ima na tom otoku, napominje da ga prodaje po ceni od 7 groša za vedro ad quinquum Lagusti.¹⁷ Lastovljanska mera pominje se i u ugovoru od 14 marta 1376. gde se jedno lastovljansko vedro prodaje po ceni od jednog perpera.¹⁸ Ne znamo koliko je lastovljansko vedro bilo veće od dubrovačkog, a ne možemo se mnogo osloniti ni na cenu vina iz tog perioda. Godine 1342. vino iz Šipana, gde se upotrebljava dubrovačko vedro, prodaje se odprilike po ceni od 3,5 gr. za vedro,¹⁹ a na Lastovu po 7 gr. za vedro, što bi značilo da jedno lastovljansko vedro sadrži dva mala dubrovačka vedra. U to se, dakako, ne može poverovati, jer je g. 1376. ta razlika znatno manja. Upravo, 1376. lastovljansko vedro se, kao što smo videli, prodaje po ceni od 1 perpera a 1375. dubrovačko po ceni od 9 groša.²⁰ Razlika je po ovome samo za jednu četvrtinu. No ni jedna ni druga razlika ne može se uzeti kao siguran oslonac za određivanje odnosa između dubrovačkog i lastovljanskog vedra, jer su na cenu vina uticali razni momenti, koji se iz ugovora o kupoprodaji ne mogu videti. Ostaje ipak kao sigurno da je lastovljansko vedro bilo veće od dubrovačkog, pa je zato i bilo potrebno u ugovorima naglasiti da se radi o lastovljanskoj meri.

Na Lastovu se upotrebljavala još jedna mera za vino na koju u Dubrovniku ne nailazimo; to je galetum. Koliki je galetum bio, teško je pouzdano reći, ali sudeći po sačuvanim dokumentima moglo bi se zaključiti da je veličina jednog galeta bila približna veličini dubrovačkog vedra.²¹

I u Stonu se vino merilo posebnom merom koja se u ugovorima naziva mensura Stagni.²²

Vedro je, kao što smo napomenuli, u Dubrovniku bilo osnovna mera za vino i po proračunima Rešetara veliko vedro je sadržavalo nešto manje od 22 današnjih litara, a malo vedro oko 19 i 1/4 litre.²³ Manje mere su bile polovina vedra-medium quingum, četvrtina-quarta de vino, osmina dimidium quarte ili medium quarte, dvadeset četvrti deo od vedra-tercerum vini i

¹⁶ Div. canc. XXVI, 160'.

¹⁷ Div. canc. XIII, 63'.

¹⁸ Div. canc. XXIV, 123'.

¹⁹ Div. canc. XIII, 74'.

²⁰ Div. canc. XXIV, 90'.

²¹ 10. V 1336. jedan galetum vini prodaje se po ceni od 5 groša (Div. canc. XII, 222'), a 3. XII 1335. jedno dubrovačko vedro prodaje se po ceni od 6 groša (Div. canc. XII, 178'). M. Vlačić, Rečnik naših starih mera u toku vekova II, Beograd 1964, 225, polazeći od statuta Korčule izjednačuje galetum sa quarta veneciarum, ali se takvo upoređenje ne može prihvatiti i za Lastovo.

²² 13. V 1347. Jakov Držić prodaje Maroju Mačiću quigua vini LXXX... quod est ad presens in Stagno in domo Junii de Dersa ad rationem de pontis XIV ad mensuram Stagni. Maroje je na ime isplate trebao da Jakovu dâ 100 perpera (Div. canc. XV, 40').

²³ Rešetar, n. d. I, 96.

polovina od toga-medium tercium vini.²⁴ Ove mere upotrebljavane su prvenstveno po krčmama. Svaka krčma je po odluci Maloga veća od 11 decembra 1385. morala da ima mensuram medie quarte pod kaznom od 5 perpera,²⁵ a manje mere, kao što su tercenum²⁶ i medium tercium, verovatno su bile u stalnoj upotrebi. I opština je za unutrašnje potrebe koristila male mere. Tako je 28. septembra 1363. odlučeno da se radnicima u Stonu i na Pelješcu pored ostalog dâ i medium tercium vini,²⁷ a 2. novembra 1378. da se strancima koji su došli u stonsku tvrđavu dâ po unum tercerum vini po osobi dnevno.²⁸ Male mere su u unutrašnjoj prodaji bile toliko uobičajene da se često navodi samo cena po kojoj će se vino prodavati, a ne pominje se mera. Tako je 22. avgusta 1382. odlučeno da se spusti cena opštinskog vina na 30 folara,²⁹ a 17. jula 1389. da se počne sa prodajom vina po 40 folara.³⁰ Pošto se ni u jednom slučaju ne naglašava količina vina, ostaje nam samo cena da na osnovu nje odredimo meru. Tih godina se vedro vina prodaje po ceni od 6—9 groša.³¹ Kako jedan groš sadrži 30 folara, a vino se prodaje u julu i avgustu kad je najskuplje, to bi najverovatnije bila u pitanju mensura medie quarte tj. četvrtina vedra, koju su kao što smo videli, morale da imaju sve krčme.

Na području Dubrovnika upotrebljavane su i strane mere i to na prvom mestu venecijanska, koja je u dokumentima zabeležena kao quarta Veneciarum. Zahvaljujući odluci Maloga veća od 12. jula 1385. doznajemo da je jedna quarta Veneciarum sadržavala dubrovačka dva mala vedra i $1/4$.³² Tom merom su se služili ne samo mletački trgovci kad bi prodavali vino Dubrovčanima,³³ nego i trgovcima iz Južne Italije, Ankone i Barija.³⁴ Upotrebljavali su je i sami Dubrovčani za merenje mletačkih vina.³⁵

²⁴ Stat. Rag. lib. I, cap. II, 4; lib. II, cap. XVIII, 42; lib. II, cap. XXIX, 51, Mon. Rag. III, 288, IV, 186—187; M. Dinić, Odluke veća Dubrovačke Republike II, Beograd 1964, 219 id.

²⁵ Dinić, n. d. II, 219.

²⁶ 31. XII 1442. došlo je do tuče između krčmara i kupca vina, jer je kupac tražio tres tercenos vini, a krčmar mu je dao duos tercenos cum dimidio (Lamenta de intus (DAD) III, 83').

²⁷ Mon. Rag. III, 288.

²⁸ Mon. Rag. IV, 186—187.

²⁹ Dinić, n. d. I, Beograd 1951, 242.

³⁰ Dinić, n. d. II, 513.

³¹ Div. canc. XXV, 34'; XXIX, 111'.

³² 12. VII 1385. Vgolino Antonii de Ancona captum fuit in Minori Consilio... quod solvantur pro vino ad rationem duorum quinquiorum minorum et unius quarte pro una quarta Venetiarum (Dinić, n. d. II, 184).

³³ 6. II 1355. Marchus Fradello prodaje Blaxio de Grede vino koje je imao u svojoj konduri u luci po ceni od 16 gr. quarto (Div. canc. XVIII, 52). 16. VIII 1368. Raymundus Clementis prodaje Dobretino de Catharo et Radoe aurifici vino, koje je imao in portu Lacrome ad rationem sex ducatorum auri pro singulis XII quartis vini ad mensuram Veneciis cum toto vase (Div. canc. XXI, 72).

³⁴ 7. VI 1371. Petrellus de Masello de Anchona obavezuje se Matheo de Georgio presenti et volenti emere de vino turbiano bono et merchadanticho Anchone et sui districtu quartas mille ad mensuram Veneciis (Div. not. IX, 37).

³⁵ 25. IX 1387. u Vel. veću je usvojeno da faciendo gratiam quod unum vasculum et I bariletum in totum circha V quartas de Veneciis malvasie domino regi Bosne presentande imponatur et descarighetur in civitate (Dinić, n. d. II, 326).

Dubrovački trgovci, koji su vino nabavljali po južnoitalijanskim gradovima, bilo za potrebe dubrovačke opštine ili za prodaju po drugim mestima, dobijali su ga po merama tih gradova koje su se razlikovale od dubrovačkih. Tako se vino iz Ortone redovno računa u modiusima,³⁶ kojima se u Dubrovniku merila so. Veličina jednog modiusa Ortone ne može se tačno odrediti, jer ne nailazimo na slučajeve gde bi se modius poredio sa dubrovačkim vedrom. No zahvaljujući ceni može se odrediti bar približna veličina modiusa. Masius de Candia, stanovnik Ortone, se 13. aprila 1397. obavezao da na Nere-tvu doveze 30 posuda dobrog vina iz Ortone po meri Ortone. Kad ga bude dovezao, dobiće po 5 dukata za svaki modij, računajući po 30 groša u svaki dukat.³⁷ Ako pođemo od toga da se cena jednog vedra vina u Dubrovniku u tim godinama kreće od 6 do 9 groša,³⁸ onda bi jedan modius Ortone sadržavao od 16,6—25 dubrovačkih vedara. Da je modius Ortone bio znatno veći od dubrovačkog vedra, vidi se i po tome što se prilikom sklapanja jednog ugovora o prevozu vina iz Ortone naglašava da će barka utovariti »vasorum vini LXXX cuiuslibet unius modii vini ad mensuram Ortone«.³⁹ Znači da je svaki sud vina bio veličine jednog modiusa, a kasnije ćemo videti da »takvi sudovi imaju obično od 20 do 30 vedara.

Dok se u Ortoni u prodaji na veliko vino obračunava u modiusima, u Ankoni se prodaje na salme-tovare i dubrovački trgovci ga tako i kupuju. Ponekad se i u samom Dubrovniku vino računa na salme.⁴⁰ Postavlja se pitanje koliko vedara je sadržavala jedna salma. Iz ugovora od 17. juna 1375, kojim Petrellus Maselli de Anchona prodaje dubrovačkoj opštini 20 posuda vina, vidi se da je svaka posuda (vegetum) sadržavala po $6\frac{2}{3}$ salme ankoni-tanske i da je prodana za 10,5 dukata.⁴¹ Tih godina jedan dukat ima 27 groša,⁴² pa bi jedna salma stajala oko 43 groša. Kako se u to vreme jedno vedro u Dubrovniku prodaje po 9 groša, to bi jedna salma sadržavala oko 4,77 dubrovačkih vedara, upravo oko 100 današnjih litara, što znači da ankoni-tanska salma nije bila neka posebna mera za vino već uobičajeni tovar. Vino je na salme prodavano i po drugim italijanskim gradovima.⁴³

³⁶ 4. V 1366. Andrija iz Drača iznajmljuje svoju barku Grubu Menčetiću i Bogdaši Branotiću za put u Ortonu gdje će ovi natovariti barku sa vinom et de quolibet modio vini Ortone quod aducet Ragusium debet habere ducatum unum (Div. canc. XX, 125'). 12. VIII 1368. dva Dubrovčanina kupuju u Ortoni vassellos XXVIII vini de Arthona... ita que quodlibet vassellum sit ab uno modio superius ad mensuram Arthone (Div. canc. XXI, 119').

³⁷ Div. canc. XXXII, 39.

³⁸ O cenama vina u Dubrovniku u XIV veku opširno govorim u mom radu: »Trgovina vinom u Dubrovniku u XIV veku«, koji je izašao u Godišnjaku Filozofskog fakulteta u Novom Sadu IX.

³⁹ Div. not. IX, 180.

⁴⁰ 7. V 1331. dubrovačka opština šalje 4 poslanika mladome kralju, koji se nalazio u Trebinju, a ovi pored ostalog nose ad expensas comunis IIII salmas boni vini (Mon. Rag. V, 314).

⁴¹ Div. canc. XXIV, 45; Div. canc. XXIV, 2.

⁴² V. Vinaver, Prilozi istoriji plemenitih metala, cena i nadnica (srednjevekovni Dubrovnik), Istoriski glasnik 1—2, 1960, 76.

⁴³ Salme $10\frac{1}{2}$ di vino di Fermo fano in Venegia anfoli 1 (F. B. Pegolotti, La pratica della mercatura, edited by Allan Evans, The medieval academy of America Cambridge, Massachusetts 1936, 146).

Trg na Neretvi imao je svoju meru za vino, koja se u ugovorima o kupovini i prodaji vina na tom trgu naziva mensura Narenti; to je caballus, cheballus, chebel — kabao.⁴⁴ U ugovorima se ne navodi veličina kabla izražena u vedrima, ali se redovno navodi cena. Tako se januara 1344. jedan kabao prodaje za 5 groša,⁴⁵ 1352. za 9 groša,⁴⁶ a 1368. za 12 groša.⁴⁷

Izgleda da se vino na neretljanskom trgu merilo isključivo kablama, pa se u nekim ugovorima o prodaji vina na ovom trgu i ne naglašava da se radi o kablju, nego se navodi samo cena. Upravo kad 30. juna 1365. Antonije Fosko iz Klovije prodaje Marinu Budačiću 50 posuda vina, on ga prodaje po ceni od 11 groša pro quolibet mensura.⁴⁸ Da je u pitanju neretljanski kabao, vidi se ne samo po ceni, nego i po tome što je Antonije vino morao da doveze in foro Narenti i da dobije novac tek pošto vino bude izmereno.⁴⁹

Da bismo odredili odnos kabla prema dubrovačkom vedru upoređićemo cene vedra i kabla.

	kabao			vedro	
1344.	1 kabao	5 groša	1342.	1 vedro oko	5 groša
1365.	"	11 groša	1367.	"	11 groša
1368.	"	12 groša	1368.	"	11 groša

Sudeći po ovome veličina kabla bi bila približna veličini dubrovačkog vedra.

Vino je i u srednjem veku kao i danas držano po podrumima u drvenim sudovima različite veličine. Da su sudovi za vino bili od drveta, vidi se iz niza ugovora o kupovini i prodaji duga za pravljenje buradi i bačava. Među sudovima za vino u Dubrovniku najčešće se pominje veges-bure. Da su ovi sudovi bili u velikoj upotrebi, vidi se i po tome što se redovno pominju po krčmama,⁵⁰ a opštinski oficijali idu 19. marta 1349. da popišu koliko u gradu ima vegetes boni vini.⁵¹ Veges je spadao u red većih sudova, ali nije bio sud

⁴⁴ Januara 1344. Petrellus Cabrelli de Veneciis obavezuje se Nikoli Menčetiću i Petru Bobaljeviću da im u toku februara doveze caballos vini ad mensuram Narenti CCC (Div. canc. IV, 74).

⁴⁵ Div. canc. XIV, 74.

⁴⁶ 31. V 1352. Miloš Sranković obavezuje se Paulo de Gisla da mu na Neretvu doveze XXV vasselos vini merchadantis po ceni od 9 gr. kabao po neretljanskoj meri (Div. canc. XVII, 43').

⁴⁷ 17. IV 1368. Marin Lukarić prodaje Marie de Benessa cheballos ducentos vini de Ortona... quod vinum promissit dare ipsi Maroe vel suo procuratori in foro Narenti. Maroje se obavezao da na ime isplate dā ducatos auri centum (Div. canc. XXI, 183').

⁴⁸ Div. canc. XX, 31.

⁴⁹ Isto.

⁵⁰ 9. X 1334. Opštinski telal javlja da nijedna krčmarica ne sme početi da prodaje aliquam vegetem vini pre nego što o tome obavesti carinike (Mon. Rag. V, 407).

⁵¹ Mon. Rag. II, 66. Up. Vlajinac, n. d. II, 196.

strogo određene veličine, tako da se veličina tih sudova kretala od 30 pa do 80 vedara. U ugovorima o kupovini i prodaji vina redovno se navodi veličina veges-a izražena u vedrima⁵² ili se pak naznačuje cena vina koje veges sadrži.⁵³ Samo ponekad, kad to nije neophodno, ne navodi se ni cena ni veličina,⁵⁴ ali to ne znači da je veges služio kao mera, nego da je u pitanju veći sud za vino. Ugovori pominju vegetes magnas,⁵⁵ u koje spadaju verovatno oni od 50 vedara pa naviše, a bilo je i parvas ma da se ne pominju.

U ovu vrstu sudova svakako treba uvrstiti tinæ i botæ (bačve i burad),⁵⁶ koje se spominju ređe nego veges.

Manji od veges-a bili su vaseli, vase, vascelli. Sve su to nazivi za istu vrstu sudova, čija se veličina, kako se iz ugovora o kupoprodaji vidi, kretala od X do XI quartarum venecijaskih,⁵⁷ što bi preračunato u vedrima iznosilo 22,5 do 25 malih vedara. Pošto se u Dubrovniku veličina jedne vaze kretala

⁵² 27. XI 1305. Neki Ursacius se obavezuje Marinu Crjeviću da će mu prodati unam vegetem vini nigri de quinquos XLVIII (Div. canc. IV, 37). 27. IX 1305. Laurencius de Simone obavezuje se da Nikoli Krusiću dâ I veges vini od XXX vedara (Div. canc. IV, 13). 15. III 1319. Pasqua di Pićinico na ime duga od 16 perpera daje Nichiforio de Schimosica unam vegetem vini de XL qu. (Div. not. III, 125'). 11. IX 1320. braća Todor i Nikola Krusić, obavezuju se da na ime duga daju Nikoli, sinu Lorenca Menčetića, unam vegetem cum LXXX quinquos vini (Div. canc. VI, 32'; 33). 21. IX 1324. pominju se duas vegetas plenas vino capacitatis C qu. (Div. not. IV, 43). 16. XI 1329. IV vegetes vini CXL qu. (Div. canc. IX, 105'). 27. IX 1330. I veges capacitatis qu. 52, a drugi circa 66 qu. (Div. canc. IX, 144). 5. V 1341. pominje se i veges od 65 qu., a drugi od 36 qu. (Div. canc. XIII, 85; XII, 170', 172', 178'; XV, 31).

⁵³ 9. VII 1318. Malo veće odlučuje da se vino illorum de Ortona, koje se nalazilo u dubrovačkoj luci, quod est circa LX vegetes vel circa, kupi za opštinu po ceni od 4 perp. i 8 gr. pro quolibet vegete (Mon. Rag. V, 112). 1. VII 1334. prodaje se quindecim vegetas vini de Artone za 87 perp. (Div. canc. X, 179). 1. VII 1335. prodaje se vegetes XII plenas vini za 69 perp. (Div. canc. XII, 120'). 24. IV 1370. prodaje se vegetes XLI vini albi po ceni pro quolibet vegete cum toto vase ducatos auri quinque (Div. canc. XXII, 49); 6. VI 1371. prodaje se vegetes vini XXX boni... pro ducatis auri ducentis cum toto vasclamine (Div. canc. XXIII, 38).

⁵⁴ 14. VII 1319. u M. veću odlučeno da na svaku galiju treba utovariti tres vegetes de vino comunis (Mon. Rag. V, 114).

⁵⁵ 16. IX 1324. trebalo je sekvestrirati od dobara Bone, udovice Nikole Menčetića, i njenog sina Domanje XI vegetes magnas plenas vini (Div. not. IV, 40'), a 14. XI 1398. pronađeno je u podrumu nasljednika Petra Sarake octo vegetes magnas vini (Div. canc. XXXII, 198').

⁵⁶ 31. X 1313. daje se u zalog duas bottas de vino pro ypp. XX (Div. canc. V, 86'); Div. canc. V, 81; Mon. Rag. I, 15.

⁵⁷ 7. VI 1349. Damianus Čancho de Sybenicho obavezuje se ser Give Mathei de Georgio da mu u toku jula doveze sa svojom lađom do S. Srđa vassa LX quartarum X pro quolibet vasse de vino Artone po ceni od 6,5 dukata vas vini (Div. canc. XVI, 93). 4. VII 1366. Radovanus Poverescovich de Calamota iznajmljuje svoju lađu da bi se iz Ortone dovezlo u Dubrovnik vassium XLV de quartis XI pro quolibet (Div. canc. XX, 146'). 7. VI 1368. Laurencius de Bondiverciis de Veneciis obavezuje se da faktoru Maroja Benešića doveze vassellos XLVIII vini albi de Arthona capacitatis quartarum XI pro quolibet (Div. canc. XXI, 52). Up. Vlažinac, n. d. II, 193—194.

od 20 do 30 vedara,⁵⁸ može se razumeti što se u mnogim slučajevima ne precizira veličina, nego se samo navodi broj sudova-vasa.⁵⁹

Od vasa su bili manji caratelli, čija se veličina, sudeći po sačuvanim dokumentima, kretala od 10 do 20 vedara.⁶⁰ Kod caratella se još ređe nego kod vasa precizira veličina, već se samo navodi broj sudova koje treba izvesti, uvesti ili pokloniti.⁶¹

Manji od caratella su botičelli, čija se veličina, izgleda kretala od 5 vedara pa navise, jer se za VI botičellos plenos de vino, koje je bilo 1374. oduzeto Dubrovčanima pred Valonom, procenjuje da je svaki sud vredeo 5 perpera,⁶² a kako je cena vina tih godina bila od 9 do 12 gr. vedro, izlazi da je svaki sud sadržavao od 5 do 6,6 vedara vina. Ne znamo, u koju vrstu su spadali ovi botičelli, jer se iz ugovora vidi da je bilo botičellas parvas,⁶³ a verovatno i magnas.

Još manji sud je bio barillus, barile. Rešetar smatra da je barilo počev od XVIII v. služilo kao mera za vino.⁶⁴ Za XIV vek to nije mera u pravom smislu reči. To se potvrđuje i činjenicom da se 1. januara 1385. dozvoljava Petru de Corona da može uvesti unum barile unius quarte plenum malvasie⁶⁵ tj. 2 i 1/4 vedra, što znači da svi barili nisu bili iste veličine, ali svakako pri-

⁵⁸ 15. VII 1372. Petrus Nofrichi de Franchavila prodaje Matheo de Georgio vassellos XXVIII vini po ceni od 5 gr. vedro. Do 19. VII vino je isporučeno i to ukupno 728 vedara, što znači da je svaki sud sadržao po 26 vedara (Div. canc. XXIII, 118, i IV, 119').

⁵⁹ 26. VII 1347. Vel. veće dozvoljava Give de Sorento da proda u Stonu XVI vel XVII vasa vini pošto opštini plati ducatos XXV (Mon. Rag. L, 268). 7. VIII 1347. opština se dogovara sa trgovcima o uvozu vassellos XXX vini (Mon. Rag. I, 272). 22. V 1383. Vel. veće dozvoljava poslanicima bosanskog kralja da iz Dubrovnika izvezu unum vasellum malvasie (Odluke veća I, 374). 12. VII 1385. u M. veću je usvojeno da se pošalje u Ston vasa decem de vino comunis pro vendeno. (Odluke veća II, 184), i I, 374, 375; Div. canc. XXIII, 118; XXIX, 35, 125; XXX, 8).

⁶⁰ 8. I 1363. u veću Umoljenih odlučeno je da pošalju knezu Vojislavu Vojinoviću III caratelos vini boni quingos 40 infra (Mon. Rag. III, 247), a prior manastira sv. Andrije obavezao se 17. III 1390. da dubrovačkom knezu Andriji Buniću dâ u budućoj berbi unum caratellum boni vini (Div. canc. XXIX, 72).

⁶¹ 5. III 1360. Vel. veće dozvoljava dubrovačkom arhiepiskopu da može istovariti illum caratellum vini, qui fuit sibi destinatum de Ancona (Mon. Rag. III, 26). 4. VI 1362. veće Umoljenih daje Stefano de Jadra II charatelos vini (Mon. Rag. III, 195). 24. III 1371. osniva se trgovačko društvo ad invicem de caratellis triginta quinque vini tribiani (Div. canc. XXIII, 22). 24. IV 1383. dozvoljeno je dvojici plemića da u Dubrovniku istovare caratellos duodecim malvasie (Odluke veća I, 372). 28. V 1383. dozvoljeno je Nikoli Đurđeviću da može kupiti unum caratellum de vino comunis pro suis nupciis (Odluke veća I, 375 i 381; Odluke II, 181; Div. canc. IX, 181'; XX, 126'; XXII, 73; Div. not. IX, 12, 99; Codex Diplomaticus III, Zagreb 1905, 439).

⁶² Vendita cancelariae (DAD) III, 111'. Up. Vlajinac, n. d. II, 179.

⁶³ 16. IX 1324. opštinski telal javlja da će se od dobara Bone, udovice Nikole Menčetića, sekvestrirati pored ostalog i III botičellas parvas (Div. not. IV, 40').

⁶⁴ Rešetar. n. d. I, 98; Up. Vlajinac, n. d. II, 146.

⁶⁵ Dinić, n. d. II, 112.

bližne, jer im se u najvećem broju slučajeva ne navodi veličina.⁶⁶ To je svaki sud čija veličina nije prelazila 5 vedara.

Dubrovnik kao grad, koji je održavao žive trgovačke veze sa čitavim nizom drugih gradova, bio je prinuđen da upotrebljava vrlo različite mere za vino. No, savremenici su se svakako dobro snalazili i u tom šarenilu mera.

Što se tiče sudova za vino, čija nas brojnost vrsta ponekad zbunjuje, vidimo da to nije bilo samo bogatstvo termina, već da je svaki naziv označavao određenu vrstu sudova. Zahvaljujući sačuvanim dokumentima uspjeli smo bar približno da odredimo njihovu veličinu, koja se kretala za veges od 30 do 80 vedara, za vase od 20 do 30 vedara, za caratelle od 10 do 20 vedara, za botiçelli od 5 do 10 vedara i za barille do 5 vedara.

⁶⁶ 11. X 1343. dozvoljeno je poslaniku raškog kralja da izveze iz Dubrovnika barilia que habet plena vino (Mon. Rag. I, 145). 29. V 1395. Vel. veće dopušta Filipino de Savigno da istovari iz mletačkog broda i deponuje u Dubrovniku II barillia malvasie (Reformationes XXX, 108 i 52).

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

GODINA XIX—XX

1966—67

Redakcioni odbor:

KONSTANTIN BASTAIĆ

IVAN KAMPUŠ

OLEG MANDIĆ

BERNARD STULLI

JAROSLAV ŠIDAK

Glavni i odgovorni urednik:

JAROSLAV ŠIDAK

IZDAJE
POVIJESNO DRUŠTVO HRVATSKE
ZAGREB

Štampanje dovršeno 18. XII 1968.